

vel tres menses, ob periculum scilicet impedimenti post datas litteras contracti (1). Nos has responsiones cum relativa specie videre non potuimus; quae ceteroquin sunt anteriores const. *Speculatores*, et fortasse respiciunt casus singulares. Proinde si candidatus in aliena dioecesi per semestre permansit, certe requiruntur testimoniales Ordinarii illius dioecesis, etsi certum moraliter sit nullum impedimentum de facto ibidem contraxisse.

Si vero agitur de candidatis qui servitio militari addicti fuerunt, hoc tempus, pro duratione servitii militaris, est *trimestre*, cum milites impedimentum, praesertim quoad mores, facilius contrahere possint. Revera S. C. super Disciplina regulari, in instructione [diei 27 Nov. 1892 (n. 544)], statuit sub § V alumnos institutorum regularium qui post militare servitium, perseverantes in sancta vocatione, ad regulare institutum redierunt, non posse ad sacros ordines promoveri sine litteris testimonialibus Ordinariorum in quorum territorio *saltem per tres menses* commorati fuerint. Recentius S. C. C. in *Firmana, Postulatum quoad litteras testimoniales Ordinandorum*, die 9 Sept. 1893, reposuit de omnibus candidatis qui servitium militare praestiterunt: « Litteras testimoniales esse necessarias, quoties promovendus moratus fuerit in aliqua dioecesi *saltem per trimestre* ». Non dubitamus id ubique locorum urgere, cum sit authentica declaratio, tempus quo *candidatus potuit ali-quod impedimentum contrahere*, si agitur de militaribus, esse trimestre.

Ceterum episcopus potest pro commoratione infra semestre litteras testimoniales exigere, etiam citra servitium militare; ita e. g. S. Carolus Borromaeus in concilio Mediolanensi IV, titulo: *De his quae pertinent ad sacramentum ordinis*, voluit dimissorias esse (ratione testimonii) rejiciendas post duos vel tres menses.

731. Haec autem commoratio sufficit, si commorans est in aetate apta ad impedimentum contrahendum. Omnes admittunt talem non esse infantem ante usum rationis, qui plerumque advenit septennio completo: unde si candidatus

(1) Honorante, cap. VI, not. II; Lucidi, *De vis. sacr. lim.*, I, pag. 149, n. 67.

ante septennium completum absque usu rationis per plures annos in aliqua dioecesi commoratus est, numquam requiruntur testimoniales *de vita et moribus*. Imo in praxi attenditur septennium et non inquiritur utrum ante illud candidatus usum rationis per exceptionem obtinuerit necne. Omnes admittunt talem esse puberem: hinc testimoniales de vita et moribus sunt profecto necessariae, si candidatus, post expletum decimum quartum aetatis annum, in aliqua dioecesi per semestre commoratus est. Tandem plerique auctores censent talem esse quoque impuberem post septennium completum (1), dum praxis plurium curiarum, e. g. curiae Parisiensis, Firmanae, etc., contraria est, numquam exigens litteras testimoniales de vita et moribus pro commoratione facta in aliqua dioecesi ante pubertatem, quia, aiunt, ex principio reflexo certum est impuberes non contrahere neque censuras neque irregularitates ex delicto. Num id verum sit, vide n. 201. Praeterea, hoc etiam admissio, quid de moribus? Putamus igitur testimoniales de vita et moribus esse evidentissime necessarias, si agitur de prima tonsura aut minoribus ordinibus alicui conferendis statim vel paulo post commorationem in alia dioecesi factam ante pubertatem, ita ut mores candidati, durante commoratione, tales potuerint esse ut tonsura et ordines eidem conferri non debeant. Sed etiamsi agatur de promotione longe post illam commorationem faciendam, ita ut mali mores, durante commoratione, obstare nequeant, etiam in hoc casu a sententia magis recepta recedendum non est; tum quia censura obstare potest, et etiam irregularitas, quae, utpote dubia, dispensanda ab episcopo foret ad cautelam (n. 163); tum quia valde interesse potest dignoscere mores candidati ante pubertatem; tum tandem quia, licet testimoniales in casu forent inutiles, lex obligat, etiamsi in casu particulari ratio legis non verificetur.

(1) D'Annibale, in *comm. const. Apost. Sedis*, n. 147; Honorante, cap. IX, not. X; Lucidi, vol. I, pag. 164; Santi, l. c., n. 4, qui rem bene evoluit. Romae testimoniales de vita et moribus exiguntur etiam ab episcopo in cuius dioecesi candidatus commoratus est *post septennium completum*.

732. Ceterum episcopus ordinaturus testimoniales in casu exigere debet, etiamsi certus moraliter sit candidatum nullo impedimento detineri (*n. 674*). Santi, *l. c.*, *n. 8*, his verbis id probat: « Quando ipsa lex determinat medium probationis alicujus rei, et praesertim sub comminatione poenae vel censurae illud praecipit, Ordinarius, licet aliunde persuasionem veritatis habere possit, nihilominus non potest recedere a medio probationis legitimae a lege ipsa definito. In casu autem nostro tum const. *Speculatores*, tum const. *Apostolicae Sedis* designant litteras testimoniales Ordinarii tamquam medium specificum ad probandam immunitatem personae a quocumque impedimento canonico, ut possit ad ordines promoveri. Ergo, etc. ».

733. Tandem quaeri potest utrum requirantur episcopi testimoniales, an sufficiat etiam simplex parochi testimonium, si quis in loco ubi ex accidenti natales habuit, tanto tempore moratus non est ut potuerit aliquo canonico impedimento irretiri. Hic casus formaliter in const. *Speculatores* non continetur. Porro si subscriptio parochi recognita est ab episcopo, testimonium parochi admitti potest; quod confirmatur etiam ex praxi curiae Romanae. Si vero subscriptio parochi non est ab episcopo recognita, episcopus ordinans illud admittens non ageret contra litteram const. *Speculatores*, sed agere videretur contra spiritum, quia Innocentius XII, *l. c.*, fidem non habet nisi testimonio Ordinarii (*n. 724*).

734. Tertio si primam tonsuram aut ordines confert episcopus domicilii, in primis necessariae sunt testimoniales Ordinarii illius loci in quo candidatus talem moram traxit ut potuerit aliquod impedimentum contrahere, uti supra (1). Deinde necessariae sunt testimoniales episcopi originis, si candidatus a propriae originis loco ea aetate discessit, qua potuerit alicui impedimento obnoxius effici, ibi: « Si quis tamen a propriae originis loco in ea aetate discessit qua potuerit alicui impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suae originis testimoniales litteras, ut supra, afferre debet, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum ordinum litteris facienda erit ».

(1) Honorante, *cap. IX, not. X.*

735. Quenam sit aetas apta ad impedimentum contrahendum, diximus *n. 731*. Proinde si candidatus discessit e loco suae originis ante septennium, certe non requiruntur testimoniales litterae episcopi de vita et moribus. Quoad baptismum, natales, aetatem et confirmationem, folium S. C. C. in *cit. Pientina* seu *Ilcinensi, Ordinationis*, 8 Aug. 1733 (*n. 724*), affirmat non sufficere authenticum parochi testimonium, sed requiri litteras testimoniales episcopi, in nixum resolutioni ejusdem S. C. in *Laquedonien. seu Bituntina, Ordinationis*, 16 Nov. 1709. Nos hanc resolutionem prae manibus non habemus, sed juxta ea quae diximus *n. 733*, putamus sufficere authenticum parochi testimonium recognitum ab episcopo. Si candidatus discessit e loco suae originis post pubertatem, certissime requiruntur testimoniales episcopi litterae non solum de baptisate, natalibus, aetate et confirmatione, sed etiam de vita et moribus; etsi forte a pubertate semestre elapsum non sit, ob formalem dispositionem const. *Speculatores* in allatis verbis. Tandem si candidatus discessit ante pubertatem, sed post septennium, repete quae diximus *cit. n. 731*.

736. Tandem quarto si primam tonsuram aut ordines confert episcopus familiaritatis, necessariae sunt testimoniales Ordinarii loci in quo candidatus talem moram traxit ut potuerit aliquod impedimentum contrahere, uti supra (*n. 730*); deinde testimoniales Ordinarii domicilii, ibi: « Ad haec nullus episcopus alienae dioecesis subditum familiarem suum ad aliquos sacros seu minores ordines vel etiam primam tonsuram promovere seu ordinare praesumat absque ejus propriae originis scilicet seu domicilii praelati testimonialibus litteris, ut supra ».

737. Innocentius XII, *l. c.*, statuit, si omnia et singula quae in citata constitutione praescripta sunt, observata non fuerint, ordinantem esse ipso facto suspensum a collatione ordinum per annum; ordinatum vero a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire. In const. *Apostolicae Sedis*, *n. 3*, inter suspensiones R. P. reservatas, legitur: « Suspensionem per annum ab

ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes... etiam subditum proprium qui alibi tanto tempore moratus sit ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci litteris testimonialibus ». Proinde censura in aliis casibus const. *Speculatores* cessavit; et in casu recensito cessavit quoad ordinatum, nec amplius afficit conferentem primam tonsuram sine litteris testimonialibus, cum const. *Apostolicae Sedis* agat de *ordinantibus*. Putamus autem suspensionem afficere omnes ordines ita ut episcopus ex hoc capite suspensus nullum ordinem proprie dictum conferre valeat.

738. Huc usque de testimoniis pro promotione saecularis ab episcopo proprio faciēda necessariis tum a personis infra dioecesim existentibus, tum a personis extraneis. Quid si candidatus ad praelaturam inferiorem pertineat? Si praelatura est *nullius*, episcopus proprius, idest episcopus vicinior, ut ipsum promoveat, indiget litteris testimonialibus praelati; si praelatura non est *nullius*, episcopus proprius, idest episcopus dioecesanus, indiget testimonio praelati ad instar parochi (n. 710). Insuper in utroque casu requiruntur litterae testimoniales ad normam const. *Speculatores*. Tandem si praelatus habet privilegium ordinandi suos subditos saeculares, indiget iisdem testimoniis quibus opus habet episcopus proprius in ordinatione sui subditi saecularis, quaeque supra exposuimus.

2° Quando promotio saecularis ab episcopo alieno faciēda est.

739. Si candidatus saecularis episcopo ordinaturo nulla ratione est subditus, ut promoveri licite possit:

1° Requiritur legitima litterae dimissoriales episcopi proprii juxta ea quae fuse dicemus n. 861 sequ.; quibus episcopus proprius dat licentiam ut episcopus alienus ordinet suum subditum, et de illius idoneitate testatur; vel probandum est legitimum privilegium apostolicum, quo candidatus ab episcopo alieno promoveri permittitur (n. 893 sequ.); vel tandem evincendum est locum esse dispositioni cap. 2, *De temporibus ordinationum*, in 6° (n. 898). Si agitur de

clerico extero qui Romae ultra quatuor menses commoratus, ab alieno episcopo cum dimissoriis sui praelati ordinari desiderat, exhibere insuper debet licentiam Cardinalis Vicarii cum approbatione, praevio examine, coram Urbis examinatoribus obtenta (n. 914 sequ.).

740. Honorante, cap. VI, not. II, recenset nonnulla indicia quibus dimissoriae falsae dignosci valent: « Primum an dictae dimissoriae sint in aliqua parte vitiatae, deformatae, seu deletae, praecipue in data et in subscriptione episcopi, vel si directae uni episcopo, illius nomine abraso, sit alius subrogatus, seu concessae pro ordinibus minoribus, extensae sint ad sacros, et si concessae Paulo, nomine mutato, exprimat Petrus. Secundo an contineant in constitutione defectum notabilem, uti esset, si non essent confectae juxta consuetam formam, sed substantialiter diversam, vel plures grammaticales errores continerent. Tertio an sigillum sit veridicum, beneque impressum, et non ab alia antiqua dimissoriali, seu testimoniali, ut non raro accidit, desumptum, et novae affixum. Quarto an fiat expressa mentio approbationis tituli, ad quem illas exhibens petit promoveri. Hujusmodi enim defectus magnum praeseferrunt falsitatis indicium, et licet non semper sint falsae, tamen aliquando tales sunt, ut plurium annorum experientia didici; ideoque nisi aliunde certitudo de legitimitate habeatur, omnino rejiciendae sunt, seu potius retinendae donec legitimitas illarum probetur, ne si forte falsae sint, alios episcopos decipiant ».

741. 2° Requiritur litterae testimoniales episcopi alieni, si ex una parte candidatus in illius dioecesi per tantum temporis spatium ante datas litteras dimissorias contrahere (n. 730), et ex altera episcopus proprius in suis dimissorialibus litteris pro eo tempore testimonium non fert, sed potius illud tempus a suo testimonio excipit (n. 677). Praeterea episcopus ordinaturus potest etiam, si necessarium duxerit exigere litteras testimoniales alterius episcopi alieni in cujus dioecesi candidatus post obtentas dimissorias per notabile tempus permansit, etsi nondum elapsum sit semestre

a datis dimissoriis (*cit. n. 730*). Si candidatus illud tempus transegit in territorio praelaturae inferioris, litterae testimoniales dantur ab episcopo viciniore, si praelatura est *nullius*; ab episcopo dioecesano, si praelatura non est vere *nullius*.

742. Tandem si candidatus in dioecesi episcopi ordinatur tantum temporis permansit ut potuerit aliquo impedimento irretiri, requiritur testimonium parochi aliarumque personarum, de quibus supra a *n. 690* ad *n. 703*.

II

Testimonia necessaria pro promotione regularis.

743. Si ordinatio fieri debet ab episcopo proprio, requiruntur et sufficiunt dimissoriae legitimae superioris monasterii (*n. 918*) (1). Episcopus ordinaturus posset de rigore juris exigere ut candidatus juramentum propria manu coram eodem episcopo obsignatum emittat de professione sponte et libere facta aut comprobata, prouti revera praescripsit S. Carolus Borromaeus in concilio Mediolanensi II, *tit. I, decret. 23*; sed facile patet non decere quod episcopus hoc suo jure utatur, nisi extraordinariae circumstantiae aliquod ingerant dubium. De aliis omnibus requisitis expositis in dimissoriis superioris (*n. 920*), episcopus, nisi certo sciat eadem de facto in candidato desiderari, fidem superiori de eorum veritate habere debet, ut decrevit S. C. C. in *Brixienti*, 12 Dec. 1733 (2); sed debet candidatum rursus circa doctrinam examinare, de qua re infra.

744. Si vero ordinatio fieri debet ab episcopo alieno, praeter litteras dimissorias superioris sui monasterii de quibus supra, exhiberi debet testimonium authenticum vicarii generalis, vel cancellarii, vel secretarii episcopi monasterii, quod hic episcopus est absens vel non est habiturus ordinationem generalem proximo canonico tempore (*n. 923*).

(1) Monacelli, *Formularium, etc.*, p. I, tit. III, n. 2; Barbosa, in cap. V, sess. XXIII, de ref., Conc. Trid.

(2) Honorante, *op. cit.*, cap. XIII, not. II; Riganti, in reg. XXIV Cancell. Apost., § III, n. 291; Barbosa, in cap. 2, De temporibus ordinationum; Petra, tom. I, pag. 343, n. 43.

Hoc testimonium non foret necessarium, si institutum regulare cui candidatus nomen dedit, gaudet privilegio legitimo ut religiosi ejusdem instituti a quocumque antistite promoveri valeant; sed tunc existentia hujus privilegii probanda foret (*n. 675*).

Quod si ordinatio fit ab ipsomet superiore regulari, specialia testimonia necessaria non esse, diximus *n. 680*.

§ 2. — De promovendorum examine.

745. Testimoniis de quibus supra receptis, si promotioni obstat impedimentum quod hic et nunc removeri nequit, prouti deberet, candidatus rejiciatur, e. g. si constat candidatum dignis moribus imbutum non esse. Si promotioni obstat impedimentum quod removeri potest, sed nondum remotum est, candidatus, antequam ad examen ordinationis admittatur, illud removeat. Tandem si nullum obstat impedimentum, aut si impedimentum quod obstabat, remotum est, candidatus ad examen admittitur. Episcopus pro sua prudentia potest quoque candidatum ante remotum impedimentum, imo et ante exhibita omnia testimonia ad examenmittere; quod tamen in casu potest esse inutile.

746. De hoc examine nunc agentes, principii loco ponimus verba Conc. Trid., *cit. sess. XXIII, cap. VII, de ref.*: « Sancta Synodus, antiquorum canonum vestigiis inhaerendo, decernit ut quando episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem sacerdotibus et aliis prudentibus viris peritis divinae legis ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis sibi adscitis, ordinandorum genus, personam, aetatem, institutionem, mores, doctrinam, fidem diligenter investiget et examinet ». Hoc decretum, ut alias diximus, fere ad verbum transcriptum est ex *can. 11* concilii Nannetensis relato in *can. 5, dist. 24*, in Decreto. Porro haec lex examen praescribens, si promovendi idoneitas nota undequaque non est, est aliquo modo naturalis; secus est positiva.

747. Episcopus qui examen recipit, est episcopus proprius qui ordinat vel per se vel per alium; nam ut ait Innocentius III, in *cap. 34, De electione etc.*: « Est regulariter et generaliter observatum ut ad eum examinatio personae pertineat, ad quem impositio manus spectat ». Proinde:

748. Candidatus saecularis examinatur ab episcopo proprio sive originis, sive domicilii, sive beneficii, sive familiaritatis qui eundem promovet. Huic principio generali est exceptio pro clericis provinciae Romanae qui in aliena dioecesi promoveri desiderant titulo beneficii, ad dioecesim domicilii deinde reversuri; nam ex concilio Romano, *tit. VI, De aetate et qualitate praeficiendorum, cap. IV*, ipsi debent examen subire super scientia et idoneitate coram episcopo domicilii, et litterae testimoniales eisdem non conceduntur, nisi praevio antedicto examine habiles ad ordinem approbari meruerint.

749. Quid vero si saecularis ordines suscipit ab episcopo alieno cum dimissoriis episcopi proprii? Debet examen subire coram illo vel coram isto? Ex dicendis *n. 877* melius patebit episcopum, concedentem suo subdito litteras dimissorias, debere in genere prius eundem examinare, et de ejusdem doctrina per examen probata in litteris ferre testimonium; sed ex justa causa posse quoque examen episcopo ordinaturo committere. Igitur in hoc altero casu candidatus examen subit coram episcopo ordinaturo. Hinc Conc. Trid., *sess. VII, cap. XI, de ref.*, loquens de facultatibus promovendi a Sede Apostolica concessis (ut declaravit S. C. C. mense *Dec. 1587*), statuit clericum habentem « facultates de promovendo a quocumque... ordinari non debere, nisi ab episcopo in sua dioecesi residente, aut pro eo pontificalia exercente, et *diligenti praevio examine* »; quia scilicet a Sede Apostolica non examinatur et approbatur, et ideo examinari ac approbari debet ab episcopo ordinaturo. Quod si candidatus ab episcopo proprio, antequam dimitteretur, fuit examinatus et approbatus, S. C. C., *cit. mense Dec. 1587*, declaravit non posse rursus examinari ab episcopo ordinaturo, ne a diversis episcopis approbari et reprobari contingat. Sed paulo post, idest *die 16 Jan. 1595*, rursus propo-

sito dubio: « An episcopus ordinans alienos subditos saeculares cum dimissoriis proprii episcopi asserentis eos examinatos fuisse et idoneos repertos, teneatur hujusmodi attestationi deferre, vel etiam possit eosdem ordinandos iterum examinare »; S. C. reposuit: « Posse episcopum ordinantem, si voluerit, attestationi proprii episcopi deferre, sed non teneri ». Facile autem patet plerumque non expedire ut episcopus alienus ordinans hac facultate utatur, tum ad evitandum inconveniens quod S. C. C. in cit. responsione *mensis Dec. 1587* indicaverat, tum ad consulendum honori episcopi proprii (1). At si episcopus alienus ordinans ob speciales et graves rationes suspicatur candidatum, non obstante approbatione proprii episcopi, non esse idoneum, non solum posset, sed etiam in conscientia deberet ipsum rursus examinare, ne manus eidem imponens, communicet peccato alieno (2). Si vero agatur de episcopo suffraganeo vel auxiliari qui adjuvat episcopum dioecesanum, S. C. C. die 2 et 22 *Aug. 1721*, ad 1um, respondit: « Ipsum non teneri iterum examinare eos, quorum ordinatio ab eodem dioecesano illi committitur, si ab ipso jam examinati fuerint; sed posse et debere, juxta subsistente causa, se abstinere ab ordinatione » (3). Idem dicatur de episcopo alieno qui vocatur in dioecesim ad Ordinarii vices supplendas (4).

750. Specialis dispositio est pro exteris qui in Urbe promoventur. Nam in primis ex Alexandri VII const. *Apostolica sollicitudo*, 7 *Aug. 1662*, omnes exteri qui in Urbe promoventur, licet in litteris dimissorialibus proprii Ordinarii fuerint approbati, adhuc tamen in curia Cardinalis Vicarii examinari debent (5). Insuper clerici exteri, in Urbe ultra quatuor menses commorati, et in eam reversuri, nequeunt extra Urbem, non obstantibus dimissoriis proprii praelati, ordinari, nisi prius examinati et probati fuerint ab examinatore Urbis. Haec fusius declarata habes *n. 914 sequ.*

(1) Vecchiotti, *III*, § 23; Icard, *Praelectiones juris canonici*, n. 330; Lucidi, *tom. I*, pag. 155, n. 77; Giraldu, *II*, sect. 90.

(2) Vecchiotti, *l. c.*, citans S. C. C. in *Elborensi*, 22 *Aug. 1721*.

(3) Giraldu, *part. II*, sect. 90.

(4) Scavini, *III*, n. 625.

(5) Honorante, *cap. VI*, not. II.

751. Candidatus regularis, jam a suis superioribus examinatus (*n. 920*), examinari rursus debet ab episcopo dioecetano; et quatenus hic est absens aut non est habiturus ordinationem generalem proximo canonico tempore, aut ordo gaudet privilegio *a quocumque*, ab episcopo ad quem superior candidatum dimittit, nisi privilegium ab hoc quoque examine eximat.

752. Tandem candidatus subditus alicujus praelaturae inferioris, si quidem promovetur a praelato vi suorum privilegiorum, examinatur ab eodem praelato; secus, si candidatus est regularis, postquam a suo superiore examinatus fuit, examinatur ab episcopo viciniore vel dioecetano, prouti praelatura est vere *nullius* vel non; et quatenus hic episcopus est absens aut non est habiturus ordinationem generalem proximo canonico tempore, aut praelatura habet privilegium *a quocumque*, examinatur ab episcopo ad quem praelatus candidatum dimittit; si vero candidatus est saecularis, examinatur ab episcopo viciniore vel dioecetano, et si ad alium dimittitur, repete quae supra diximus *n. 749*.

753. Omnes autem hoc examen subire debent, etiam initiandi prima tonsura, tum saeculares, tum regulares. Nonnulli quidem putaverunt examen regularium ab episcopo ordinatore repositum esse in illius arbitrio; sed hanc doctrinam falsam esse ostendit Honorante, *cap. XII, not. II*, tum attento Conc. Trid., quod *sess. XXIII, cap. XII, de ref.*, statuit: « Regulares quoque nec in minori aetate, nec sine diligenti episcopi examine ordinantur, privilegiis quibuscumque quoad hoc penitus exclusis », tum attento decreto Clementis VIII, 15 Mart. 1596 (*n. 919*). Proinde ut quis ab hoc experimento eximatur, habere debet privilegium a Sede Apostolica concessum post Conc. Trid. Lehmkuhl, *n. 601*, affirmat praxim hodie esse ut omnes illi quibus conceditur facultas *a quocumque*, examinantur ab examine. Quidquid de hoc sit, hoc privilegium inter regulares certe habent, cum aliis ordinibus incommunicabile, clerici Societatis Jesu, ex const. *Pium et utile*, a Gregorio XIII data die 22 Sept. 1582, et a Paulo V confirmata per const. *Quantum, nonis Sept.* 1606. Circa hoc privile-

gium cum subortum fuisset dubium, archiepiscopus Mechliniensis petiit a S. C. C.: « An clerici Societatis Jesu ordines ab archiepiscopo eodem suscepturi, debeant se subjicere examini, sicuti ceteri regulares »?; S. C. reposuit die 5 Julii 1581: « Negative, nisi adsit consuetudo in contrarium ». Hoc privilegium habent quoque, inter clericos saeculares, Romanae curiae praelati, qui « licet ad examen tam pro minoribus quam pro sacris ordinibus... accedere teneantur, de stylo tamen non examinantur, sed ipsimet praelati, in primo loco examinis post Emum Vicarium accumbendo, ad instar examinerum, unum ex ordinandis examinant, qui eundem ordinem est suscepturus ». Ita Honorante, *cap. III, not. V*; qui addit canonicos basilicae Lateranensis, et basilicae S. Mariae Majoris, in praelatitia dignitate non constitutos, examinari in curia Cardinalis Vicarii, sicuti ceteros omnes, sed habere privilegium sedendi in scamno absque postergali, et in ultimo loco examinis, dum canonici basilicae Vaticanae examinantur et ordinantur a Cardinali archipresbytero ejusdem basilicae.

754. Porro episcopus, ex relatis verbis Conc. Trid., alios examinatores sibi adsciscere potest; licet per se eos advocare non teneatur, cum ii examinatores sint in ipsius adiutorium et supplementum. Hos examinatores Conc. Trid., *l. c.*, vult esse *sacerdotes et alios prudentes viros peritos divinae legis ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatos*. Proinde non est necesse ut sint examinatores synodales; imo possunt esse etiam laici. Romae examinatores seliguntur ab ipsomet R. P. et juramentum praestant coram Cardinali Vicario *fideliter* se munus adimpleturos. Ceterum episcopus non tenetur personaliter candidatum examinare, aut ejus examini praesidere, sed potest etiam examineribus et etiam uni tantum examinatori examen committere. Romae vi const. *Apostolica*, Alexandri VII, 7 Aug. 1662, examen, incipiendo a minoribus ordinibus inclusive, committi nequit a Cardinali Vicario « uni vel alteri ex examineribus, multoque minus super eodem dispensari, etiamsi examinandi sint canonici basilicarum patriarchalium Urbis, vel Romanae curiae praelati, ac in quacumque ecclesiastica dignitate con-

stituti; sed fieri debet in loco solito examinis, hoc est in aedibus dicti Vicarii et coram praefatis examinadoribus non paucioribus quam tribus simul congregatis... Ab hac tamen generali regula excipiuntur dumtaxat prima tonsura initiandi, eo quia de tonsura nulla fit mentio in dicta constitutione ac proinde sequitur posse dictum Vicarium illos pro suo arbitrio ad quemcumque examinadorem privatim et extra solitum locum ad examinandum dirigere »; Honorante, *l. c.*

755. Officium episcopi aliorumque examinadorum est investigare « an congruerent illis (ordinandis) omnia, quae esse debent in his qui ad clerum parantur », ut ait S. Cyprianus in *epist. 24 ad Clerum de Saturo lectore, et Optato hypodiacono factis*. Id fusius explicat Conc. Trid., *l. c.*, praecipiens episcopum et examinadores debere examinare et investigare ordinandorum: *Genus*, idest num promovendus natus sit ex parentibus catholicis et legitimo matrimonio conjunctis, quo loco natus, et num baptizatus sit; quae ex parochi testimoniiis patebunt: *Personam*, num sit ligata aliquo impedimento; qua de re, praeter requisita testimonia, fides habenda est ejus affirmationi, si nil obstat: *Aetatem*, num eam habeant quae ad ordinem petitum requiritur: *Institutionem*, idest titulum juxta ea quae *n. 584 sequ.* disputavimus: *Vitam et mores*, num promotioni optatae convenient; quod quidem ex variis testimoniis deprehenditur: *Doctrinam*, num promovendus eam habeat, quam gradus petitus requirit: *Fidem*, num in aliquo deficiat (1). Quamquam haec vera sint, tamen in praxi receptum est, ut de omnibus aliis cancellarius episcopalis aliusve de mandato episcopi prius judicet, potissimum ex habitis testimoniis; deinde vero, si nihil obstat, examen praescriptum reducatur ad candidatorem doctrinam explorandam; quae praxis conformis est statutis concilii provincialis Mediolanensis V, *p. 3, tit. De examinandi ratione*.

756. Quenam scientia in candidatis ad tonsuram aut minores ordines requiratur, vide *n. 556 sequ.* Si agitur de majore

(1) Schmalz., I, XII, n. 2.

ribus ordinibus, candidatus ipse Romae seligit tractatus theologiae dogmaticae super quibus examinari desiderat, nempe unum pro subdiaconatu, duos pro diaconatu, tres pro presbyteratu. Diximus *theologiae dogmaticae*; nam hodie tractatus theologiae moralis, aut juris canonici non admittuntur: item nec historia ecclesiastica aut sacra scriptura. At regulares cum votis solemnibus et religiosi cum votis simplicibus simili privilegio gaudentes Romae non interrogantur nisi circa ultimum ordinem recipiendum.

757. Synodus Nannetensis, *l. c.*, hoc examen faciendum esse dixit feria quarta ante ipsam ordinationem; cujus statutum sequitur Conc. Trid., *l. c.*, addens tamen: *Vel quando episcopo videbitur*. Cum vero hodie praesertim ordinationibus in sacris praemitti debeant exercitia spiritualia, de quibus infra, hinc tempus examinis anticipatur, ut promovendus totis viribus possit praedictis exercitiis operam navare.

Locum vero examinis episcopus indicabit: fieri tamen plerumque solet vel in seminario, vel in palatio episcopi.

Item forma examinis non est determinata: plerumque examen esse solet orale tantum, si excipias experimentum de arte scribendi pro prima tonsura.

In Romana curia candidatus ad primam tonsuram ex Conc. Trid., *sess. XXIII, cap. IV, de ref.*, examinatur circa rudimenta fidei, quibus adduntur ea quae pertinent ad primam tonsuram, idest jura et onera clericorum, et num legere et scribere sciat, necnon num hoc vitae genus recto fine elegerit; candidatus ad ordines minores ex eodem Conc. Trid., *l. c., cap. XI*, examinatur super intelligentia Latinae linguae, dum ei exhibentur explicandae lectiones historicae secundi nocturni sanctorum in Breviario Romano, praevia grammaticali constructione; et deinde examinatur super his quae ad minores ordines quos cupit, pertinent; tandem « examinandis in Urbe, ait Honorante, *cap. III, not. V*, pro quolibet sacro ordine traditur explicandum Conc. Trid. et aliquando epistolae S. Hieronymi vel catechismus Romanus, aut concilium Romanum celebratum a s. m. Ben. XIII; et quatenus in explicatione habiles et idonei reperti fuerint,

proceditur ad interrogationes super iis quae ad ordinem suscipiendum attinent, scilicet materia, forma, intentione, dispositione, officio, obligationibus, super fidei catholicae rudimentis, continentiae voto, modo recitandi divinum officium, super sacramentorum doctrina, saltem generatim...; ac denique super tractatibus theologiae scholasticae, moralis, seu juris canonici quibus respective studuerint; et quamvis in hoc examine approbati sint, adhuc documentum quod dictis facultatibus respective, saltem per annum, operam dederint, exhibere tenentur ». Ceterum in Romana curia nemo ad examen pro ordinibus suscipiendis, et multo minus ad ipsos ordines seu minores seu majores suscipiendos admittitur, nisi habitum talarem et clericalem tonsuram deferat ad formam edicti s. m. Clementis XI, 7 Dec. 1706.

758. In hoc examine pro sacra ordinatione defertur iudicio episcopi aliorumque examinerum, qui tamen illud ex conscientia proferre debent, caventes « ne aut favoris gratia, aut cujuscumque muneris cupiditate illecti a vero deviant, ut indignum et minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus applicent », ut loquitur concilium Nannetense, l. c. Si promovendus forte rejectus gravatum se putat, habet recursum ad S. C. C.; sed melius aget, si accuratorem adhibens praeparationem, ab episcopo approbationem obtinere conatur. Pariter Monacelli, *op. cit.*, p. II, tit. XIII, form. IV, n. 29, monet regularem ab episcopo dioecesano, idest ab episcopo proprio ratione monasterii, in examine reprobatum, si de injustitia ipse ac superiores regulares conqueruntur, non posse ab istis mitti ad alium episcopum pro ordinatione suscipienda; sed debere per viam appellationis recurrere ad S. C. EE. et RR. In curia Romana, si examinerum iudicium fuit: *Redeat*, candidatus non admittitur ad novum examen nisi post tres menses; si iudicium fuit: *Dilata*, candidatus ad novum examen admittitur etiam ante tres menses; tandem si post tria examina candidatus non est repertus habilis, examinatores adhibent verbum: *Reprobatur*, quod indicat candidatum esse ineptum sacro ministerio, et valde difficile ad novum examen admittitur.

759. Si episcopus ignorat utrum promovendus debita doctrina cum ceteris dotibus polleat necne, nequit ipsum ab hoc examine dispensare. Si e contrario episcopus certus est de idoneitate promovendi, nonnulli putant posse dispensare (1): sed melius aget, si examini minus rigido promovendum submittat. At titulus academicus, in aliqua Universitate obtentus, per se non sufficit pro hac dispensatione, cum non raro videamus doctores indoctos.

760. Si tamen hoc examen praetermittitur, certum est non esse statutas poenas contra ordinantem aut ordinatum. Solum in const. *Apostolicae Sedis*, inter suspensiones latae sententiae R. P. reservatas, n. 7, statuitur: « Clerici saeculares exteri, ultra quatuor menses in Urbe commorantes, ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Cardinalis Vicarii, vel absque praevio examine corameodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in praedicto examine rejecti fuerint... suspensionem ab ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso jure incurrunt; episcopi vero ordinantes ab usu pontificalium per annum ». *Clerici saeculares exteri*, idest clerici qui non pertinent ad Romanam dioecesim, neque ad dioeceses suburbicarias; de clericis enim suburbicariarum dioecesium peculiari ratione disponitur in altera parte articuli. *Ultra quatuor menses in Urbe commorantes*; proinde non comprehenduntur clerici qui a breviori tempore in Urbe commorantur, aut qui, expletis Romae quatuor commorationis mensibus, ex Urbe discedunt animo non redeundi (2). Vide n. 914 sequ.

761. Coronidis loco animadvertimus etiam electos in episcopos examen subire debere, praeter examen rituale Pontificalis Romani. Gregorius XIV jam determinaverat formam examinis subeundi ab electo in episcopum, sed Clemens VIII opus sui praedecessoris perfecit, instituens Congregationem Cardinalium *pro examine episcoporum*, et praeciens ut noviter electi specimen doctrinae darent coram se et Cardinalibus ejusdem Congregationis. Haec

(1) Hallier, p. I, sect. II, cap. I, § 3.

(2) Avanzini, *Comm. const. Apostolicae Sedis*, l. c.